

МУДОФААГА ТАЙЁРГАРЛИК КЎРИШ ВА БОШҚАРИШДА ҲАРБИЙ ҲИЙЛАНИ ҚЎЛЛАШ

Казаков Неъмат Нормуродович

Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети Ҳарбий тайёргарлик ўқув маркази умумқўшин тайёргарлик цикли катта ўқитувчиси, резервдаги полковник

Уралов Хусан Бобоқулович

Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон миллий университети Ҳарбий тайёргарлик ўқув маркази Муҳандис-сапёр қўшинлари, кимёвий химоя ва топогеодезик таъминоти цикли катта ўқитувчиси, доцент, резервдаги подполковник

ARTICLE INFO.

Калит сўзлар: Мудофаа, ҳужум, ҳийла, ёлғон маълумот, тўсатдан, тактик ниқоблаш, қўшинлар жанговар қобилиятини сақлаш, омон қолиш қобилиятини ошириш, ўхшатиш, ақлий чакқонлик, мулоҳазаларнинг кескинлиги, кўргазмали ҳаракатлар, дезинформация, яшириш, чалғитиш, сохта ёки захира позициялар.

Анотация

Ҳар қандай жанг турида жанг қилаётган икки томон ҳам бир-бирини чалғитиш учун ҳарбий ҳийлани қўллайди. Ҳарбий ҳийлада душманни ўз қўшинлари таркиби, жойлашиши, имкониятлари ва режаси ҳақида ёлғон маълумот бермасдан уларсиз ҳаракатларнинг тўсатдан бўлишига эришиш мутлақо имконсиз бўлиб қолди.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2023 LWAB.

Тарихдан бизга маълумки ҳар қандай жангда ғолиб бўлиш учун душманган нисбатан ҳарбий ҳийла ишлатилган. Тарихий манбаларда келтирилишича, Амир Темур ҳали давлат тепасига келмасдан туриб ўзининг кам сонли қўшини билан тажрибали мўғул ҳукмдори Илёсхўжанинг кўп сонли лашкарига қарши курашаётган чоғда айнан бир тадбирга таяниб, душман ҳужуми хавфини бартараф эта олган экан. Табиийки, Илёсхўжа ва Амир Темур бир-бирининг устун ва заиф томонларини ўрганишга интилган. Аҳволни билиш учун Илёсхўжа тарафдан Амир Темур ҳузурига элчи келади. Соҳибқирон вазиятдан фойдаланиб, элчини чалғитиш мақсадида аскарлари сафларини қайта-қайта унинг олдидан ўтказди. Натижада элчида Амир Темурнинг қўшини кўп экан деган фикр туғилади.

Соҳибқирон ҳарбий ҳийласини яна бир тадбир билан кучайтиради. У душман кўнглига ваҳима солиш учун жанг майдонидан четроқда отларнинг думига шох-шабба боғлатиб, оз сонли қўшинни қайта-қайта от чоптириб ўтказди. Натижада ваҳимали шовқин-сурон ва қуюқ чанг-тўзон кўтарилди. Тунда эса ҳар-ҳар ерга катта гулханлар ёқтиради. Соҳибқирон томонидан ўйлаб топилган бу тадбир ўз натижасини беради ва душман жанг қилишга юраги бетламай, Мовароуннаҳрни тарк этади [1].

Замонавий шароитда, урушаётган томонлар қўшинларнинг оператив шаклланишининг тўлиқ чуқурлигида разведка қилиш имкониятига эга бўлиб, душманни ўз қўшинлари таркиби, жойлашиши, имкониятлари ва режаси ҳақида ёлғон маълумот бермасдан ҳаракатларнинг тўсатдан бўлишига эришиш мутлақо имконсиз бўлиб қолди. Натижада, душманнинг ҳужумини қайтариш усуллари ва кетма-кетлиги, уни олов билан янчиб ташлаш ва суқулиб кирган бўлинмаларининг мағлуб этиш унга нисбатан алдаш чораларини амалга ошириш билан чамбарчас боғлиқ бўлиб чиқди. Алоҳида жанг тўғрисида қарор қабул қилишда уларнинг таърифи, ўзаро аниқ мувофиқлаштирмасдан, барча маъноларни йўқотади. Жангни ташкил қилиш санъати даражаси нафақат асосий ҳаракатларнинг концентрация йўналишини танлашнинг ўзига хослиги, душманни оловини йўқ қилиш тартиби, жанг тартибини куриш ва бошқалар билан белгиланади, шунингдек, уларнинг алдаш чоралари билан чамбарчас боғлиқлиги билан, уларсиз ҳаракатларнинг тўсатдан бўлишига эришиш, омон қолиш қобилиятини ошириш, қўшинларнинг жанговар қобилиятини сақлаб қолиш ва зарбаларнинг зарур самарадорлигини таъминлаш деярли мумкин эмас.

Бироқ, замонавий ҳарбий фанда душманни алдаш ва қўмондонлик таркибининг ижодий қобилиятларини максимал даражада очиб беришга имкон бериш билан боғлиқ фаолият жиҳати зарур ўзига хослиги билан фарқ қилмайди.

"Ҳийла" тушунчасининг талқинига мурожаат қилайлик, В. Далянинг изоҳли луғатида қуйидаги таъриф берилган: "ҳийла-бу маҳорат, санъат... ақлий эпчиллик, топқирлик, нозик ва мулоҳазаларнинг аниқлиги, ўз мақсадига эришиш қобилияти, кўпинча алдаш орқали" [2]. Даляга кўра алдаш "... ёлғон ҳақиқатни кўрсатувчи, ҳийла ..." [2]. С. И. Ожеговнинг рус тили луғатида шундай дейилган: "айёр... у ўзининг ҳақиқий ниятларини яшириш, бирор нарсага эришиш учун билвосита, алдамчи йўллар билан бориш"; ушбу луғатда "алдаш" тушунчаси "бирор нарсанинг нотўғри ғояси, алданиш" деб талқин этилади [3].

Умумлаштириб, ҳийла-найранг алдаш ва маълум фойда олиш учун қилинган ҳаракат эканлигини аниқлаш мумкин. Ҳарбий ишларда айёрлик "ҳарбий айёрлик" тушунчасига ўтади [4], унинг моҳияти душманни бу ҳаракатлар ҳақида чалғитиш орқали эришилган ҳаракатларнинг тўсатдан пайдо бўлишидир. Ва бу бугунги кунда "душманни алдаш" нинг мазмуни. "Душманни алдаш" – бу "тактик ниқоблаш" га қараганда кенгроқ тушунча. Алдаш тактик ниқоблашнинг яшириш, ўхшатиш, намойишкорона ҳаракатлар ва дезинформация ва тузилмалар (бўлинмалар) ҳаракатлари каби усуллари таъминлайди.

Яшириш- қўшинларнинг (объект) ўзига хос билдириб қўйиш белги-ларини йўқотишдан иборат ва ҳеч қандай кўрсатмаларсиз доимо бажарилади.

Ўхшатиш- қалбаки иншоотларни кўриб, техника ва бошқа муҳандислик воситалари, макетларни қўллаб душманни адаштириш учун қалбаки позицияларни ва қўшинлар жойлашиш ҳудудларини барпо қилишдир.

Намойишкорона ҳаракатлар-бўлинмаларнинг юришда, тўпланиб жойлашишда, жанговар ва бошқа ҳаракатларни қалбаки йўналишларда, қалбаки фаолиятларни атайин намойиш қилишдир.

Дезинформация- душманни ёлғон маълумотлар билан чалғитиш [5].

Улуғ Ватан уруши даврида, маҳаллий урушлар ва ҳарбий можароларда жанговар операцияларни таҳлил қилиш шуни кўрсатадики, мудофаада тактик ниқоблашнинг асосий ҳаракатлари душманни чалғитишга (алдашга) қаратилган: баталоннинг асосий кучинининг жамланиш йўналиши; душман ҳужумини қайтариш усуллари; олд томоннинг контури ва мудофаа курилиши; кучли нукталар ва ўқ отиш позициялари тизимлари; олов ва муҳандислик тўсиқлари; қарши ҳужумларни тайёрлаш ва ўтказиш.

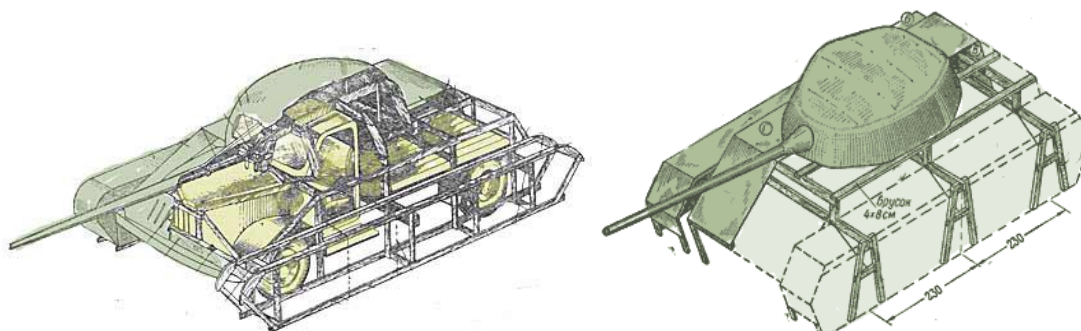
Шу мақсадда қуйидагилар тақдим этилади: жанговар тартибининг асосий элементларини

яшириш; сохта жойлар, позициялар ва марраларни жиҳозлаш ва ўхшатиш; бўлинмаларнинг нотўғри йўналишдаги намоишкорона ҳаракатлари; иккинчи эшелонлар ва захиралар жойлашган жойларнинг, ҳаводан мудофаа бўлинмалари ва артиллерия отиш позициялари жанговар бошланғич (отиш) позицияларининг кетма-кет ўзгариши. Келинг, ушбу қоидаларнинг айримларига батафсилроқ тўхталамиз.

ЯШИРИШ УСУЛИ



Шундай қилиб, баталонни химоя қилишдаги асосий кучларини йўналтириш тўғрисида тадбирларда душман разведкасини чалғитиш учун, биринчи навбатда **ўхшатиш**, яъний умумий сонидан сохта объектларнинг баталон мудофааи худудидаги яширин ҳақиқий объектлар намоишкорона ҳаракатлар ва дезинформация билан умумлаштирилган ҳолда душманга қарши курашда 30 % гача нарсаларни яратишга учун барча чора-тадбирлардан фойдаланиш мумкин.



Танкларнинг ёлгон макетлари



Пиёдалар жанговар машинасининг ёлгон макетлари

Ҳарбий техникаларнинг ёлгон макетлари



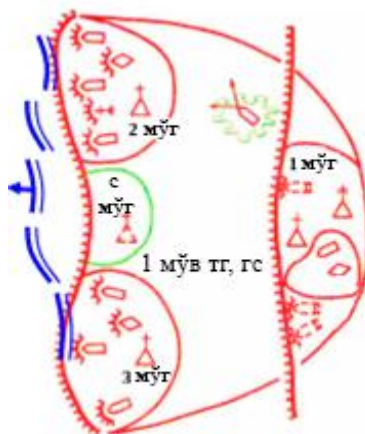
Шундан келиб чиқиб, мудофаа тўғрисида қарор қабул қилганда, баталон командири сохта жойларни (объектларни, позицияларни) аниқ "асосий бўлмаган" йўналишда жиҳозлаши, улардаги қўшинларнинг ҳаракатларига моҳирона ўхшатиши керак. Бу душманни ўз ҳақиқатига ишонтиришга мажбур қилади, аммо бу чоралар билан бир қаторда, ҳақиқий йўналишда жойлашган қўшинларни эҳтиёткорлик билан яшириш учун барча чораларни кўриш керак. Шундай қилиб, баталоннинг асосий саъй-ҳаракатлари йўналишидан ташқарида артиллерия бўлинмалари, ҳаво ҳужумидан мудофаа бўлинмалари, иккинчи эшелон ва жанг тартибининг бошқа элементлари жойлашган жойни **ўхшатиши** мумкин.

Асосий кучларнинг ҳақиқий йўналиши бўйича, баталоннинг иккинчи эшелони унга кўрсатилган мос кучли ҳимоя жойини тайёрлайди, у ерда тез ёйилиши ва ўз вазифаларини бажаришга тайёр ҳолда биринчи позициянинг орқасида жиҳозланган майдонда жойлашган бўлиши мумкин.

Тадқиқотлар шуни кўрсатдики, масалан, 8 соат ичида душман разведкаси билан чегара ҳудудидаги бригаданинг биринчи эшелонида мудофаани эгаллаган бўлинмаларни очиш эҳтимоли 79%, 12 соат ичида эса 90% дан ортиқ взвод (батарея) ўхшаш объектларни аниқлаши мумкин.

Ҳисоб-китоблар шуни кўрсатадики, битта сохта майдон (объект) учун ускуналар билан 12 соат ичида разведка самарадорлиги 0,5 – 0,6 гача, иккита сохта майдон жиҳозлари билан эса 0,3–0,4 гача камайтирилиши мумкин.

Сохта объектларни жиҳозлаш учун баталон мудофаа районлари орасидаги бўшлиқлардан взвод таянч нуқталаридан, взвод таянч нуқталари орасидаги бўшлиқлардан гуруҳ таянч пунктларидан фойдаланиш мақсадга мувофиқдир. Шу билан бирга, ҳар бир взвод иккитагача сохта гуруҳ таянч пунктларини ва шунингдек баталон учун иккитагача взвод таянч пунктларини яратиши мумкин, яъни иккита взвод битта сохта взвод таянч пунктини **ўхшатади**.



Яшил рангда сохта гуруҳ таянч пункти кўрсатилган

Худди шу миқдордаги сохта ўқ отиш позициялари артиллерия (миномёт) батареялари билан жиҳозланиши мумкин. Бу ҳолда сохта объектларнинг ҳақиқий нарсаларга нисбати 1:2 бўлади, бу жуда ҳақиқий.

Ижодий яратилган сохта объектлар сонига яқинлашиш керак, яъни бир томондан, қўшинларнинг ҳақиқий гуруҳини заифлаштирмаслик, бунинг учун бошқа томондан-кучлар етарли бўлмаган сохта воситалар ва нарсаларни яратишга уринмаслик, чунки бу ҳолда тактик ниқоблаш чораларини ўтказиш эҳтимолига эришиш қийин бўлади. Асосий саъй-ҳаракатларнинг ҳақиқий ва сохта йўналишларида, аэрозол пардалари қўшинларнинг ҳаракатларини яшириш ва уларга ўхшатиш учун кенг қўлланилиши керак.

Жанговар топширик ва вазият шароитларини ҳисобга олган ҳолда, унинг элементларини ерга ноанъанавий жойлаштиришни қўллаш орқали баталоннинг жанговар тартибини куриш ҳақида душманни чалғитиш мумкин.

Бунинг учун бўлинмаларни тартибга жойлашишини амалда кенг қўллаш керак, бу эса чизиклиликни истисно қилади. Уларни олдинга (орқага) бурчак остида ёки ўннга (чапга), марказда ёки қанотларда айниқса муҳим жойларни ҳимоя қилиш учун алоҳида бўлинмалар ажратилган ромб шаклида жойлаштириш мақсадга мувофиқдир. Баталон мудофаасининг бутун худудида четлаб ўтиш, рейд ва бошқа душман отрядлари (гуруҳлари) ҳаракатлари кутилаётган йўналишларда учта эшелоннинг шаклланиши ва 5-7 тагача пистирма яратилиши мумкин.

Бундан ташқари, душманни алдаш мақсадида ўт отиш қопларларини яратишда, унга душманнинг гуруҳларини жалб қилиш орқали барча кучлар ва воситалар билан зудлик билан мағлуб этиш учун кенг қўлланилиши керак.

Ҳисоб-китоблар шуни кўрсатадики, "ўт отиш қоплари" ни яратишда, бу "қопларда" курсовга олинган душман катта ўт отиш хужумига тушади ва унинг биринчи эшелон баталонларининг бўлинмалари 25-30% гача зарар кўради.

Агар илғор позиция яратилса, у душманни олд чизигининг контурлари ва мудофаа қурилиши ҳақида чалғитиш учун ишлатилиши керак. У траншеялар ва хабар йўлларининг ягона тизими билан бир-бирига боғланмаган (биринчи позицияда бўлгани каби) алоҳида взвод ва гуруҳнинг таянч пунктларига асосланган.

Баталоннинг ўт ўчириш тизимини очиш учун душманга худудни суратга олиш ва окоплар ва дала иншоотларининг стандартлари, конфигурацияси ва контурини билиш кифоя. Мотоўқчи, танк ва артиллерия бўлинмаларининг жанговар тузилмаларини куришнинг турли хил вариантларини бажаришга қодир унверсал чизиклар ва позицияларни тайёрлашга эҳтиёж ортиб бормоқда. Масалан, миномётларнинг ўқ отиш ҳолатига танклар ва пиёда жанговар машиналар учун окоплар кўриниши берилиши керак, бу уларнинг мақсади ва ишлатилиши учун шароитларни кескин яхшилайти ва душман разведкасини йўлдан чалғитади.

Баталоннинг ўт отиш тизимини ва ундаги кучлар ва воситаларнинг жойлашишини муддатидан олдин ошкор қилмаслик, шунингдек, алоҳида ўт очиш вазифаларини ҳал қилиш учун кўчувчи взводлар, қуроллар, танклар, пиёда жанговар машиналаридан фойдаланиш мумкин ёки вақтинчалик, ёлғон ёки захира позицияларидан ўт очиш ўтказилиши керак.

Энг муаммоли-бу иккинчи эшелонларни яшириш масаласи. Иккинчи эшелонлар узок вақт пассив бўлиб, душман зарбаси ва олови остида бўлганлиги сабабли, уларни қаттиқ яшириш режими кузатиладиган кутиш ва кўриш жойларига жойлаштириш мақсадга мувофиқдир. Шахсий таркиби ва техникалар пана жойларда. Район белгиланган жойларга кирмасдан эгалланади. Муҳандислик ишлари параллел равишда ҳам ҳақиқий, ҳам кутиш жойларида амалга оширилади.

Шундай қилиб, замонавий урушдаги жангнинг муваффақияти, бошқа омиллар қатори, кўп жихатдан биз душманни қандай алдашимиз, бўлинмаларнинг тўсатдан ҳаракатлари билан унга максимал талофатлар етказишимиз, шунингдек, у учун кутилмаган ҳаракат усулларидан фойдаланишимизга боғлиқ бўлади. Ўз вақтида Совет Иттифоқи маршали Г. К. Жуков бу ҳақда шундай ёзган: "... ҳар бир жангда сиз қандайдир душман учун кутилмаган, қандайдир сюрприз тақдим этишингиз керак, кейин муваффақият кафолатланади! Алдамчи ҳаракатлар душман билан қарама-қаршилиқнинг бутун жараёнига ҳамроҳ бўлиши керак. Шу билан бирга, ҳар бир кўмондоннинг ижодий интилишлари катта бошлиқнинг қарори ва режасига мос келиши муҳимдир."

Адабиётлар

1. <https://huquq.uz/2020/04/10/жанг-санатининг-бетакроп-устаси/>
2. Ҳарбий терминларнинг изоҳли луғати. Тошкент, МВ, 2007. 48 -бет.
3. Азизилло Бўтаев “Ҳарбий терминларнинг қискача изоҳли луғати”. Тошкент, “Дизайн-пресс”, 2012. - 36 б.
4. Ҳарбий терминларнинг янги изоҳли луғати. Тошкент, “Инновация-Зиё”, 2007, 25-бет.
5. Ҳарбий муҳандислик тайёргарлиги. Дарслик. – Тошкент 2022 й. Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети Ҳарбий тайёргарлик ўқув маркази катта ўқитувчиси, доцент резервдаги подполковник Х.Б. Уралов 37-38 бетлар.
6. Қуруқликдаги қўшинлар жанговар низоми. –Т, 2019.
7. “Ҳарбий муҳандислик ишлари бўйича қўлланма”. Тошкент 2013.149-190 бет.
8. “Техника ва иншоотларни ниқоблаш” 2016 й.
9. Ҳарбий тайёргарлик ўқув маркази муҳандис-сапёр қўшинлари, кимёвий ҳимоя ва топогеодезик таъминоти цикли катта ўқитувчиси резервдаги подполковник Уралов Х.Б. “Халқаро майдонда маҳаллий урушларни ривожлантириш истиқболлари” American Journal of Science and Learning for Development 1 No 2 (2022) 2022-12-27;
10. Ҳарбий тайёргарлик ўқув маркази муҳандис-сапёр қўшинлари, кимёвий ҳимоя ва топогеодезик таъминоти цикли катта ўқитувчиси резервдаги подполковник Уралов Х.Б. “Урушлар ва қуроли тўқнашувларда артиллерия тайёргарлиги ва унинг ривожланиш тарихи” «Eurasian Journal of Academic Research» xalqaro ilmiy jurnali (ISSN: 2181-2020) ning 2022 yil 13-soni.-134-40 бет.
11. Уралов Х.Б. Ўзбекистон Республикаси Қуроли Кучлари - Ўзбекистоннинг мустақкам қалқонидир. Доцент. Зирҳли қалқон илмий – ахборот журнали № 1 (10) 2022 март. 409 бет.
12. Ҳарбий тайёргарлик ўқув маркази Тарбиявий ва мафкуравий ишлар цикли ўқитувчиси резервдаги подполковник Атаханов Шухрат Тураханович “Амир Темурнинг ҳарбий саънати жаҳон миқёсида ўрганилиши: жорий ҳолат ва истиқбол” мавзусидаги илмий мақоласи “Ўзбекистонда фанлараро инновациялар ва илмий тадқиқотлар” илмий журнал. 2022 йил декабр.
13. Transfer equation for the strain rate tensor and description of an incompressible dispersed mixture (incompressible fluid) by a system of equations of dynamic type Yuldashov, A., Abdisamatov, O., Abdullaev, B., Dustova, S. E3S Web of Conferences, 2021, 264, 03025
14. Modeling of heat exchange processes in the Metanetka bioenergy plant for individual use Sharipov, L.A., Imomov, S.J., Majitov, J.A., ...Pulatova, F., Abdisamatov, O.S. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science, 2020, 614(1), 012035
15. Numerical solution of nonlinear integro-differential equations Shodmonova, G., Islomov, U., Abdisamatov, O., ...Kholiyorov, U., Khamraeva, S. IOP Conference Series: Materials Science and Engineering, 2020, 896(1), 012117
16. Optimization of agricultural lands in land equipment projects Khamidov, F.R., Imomov, S.J., Abdisamatov, O.S., ...Ibragimova, G.Kh., Kurbonova, K.I. Journal of Critical Reviews, 2020, 7(11), pp. 1021–1023
17. Восстановление и использование деградированных орошаемых земель в контексте диверсификации землепользования Усманов Юсуф Аликулович Абдисаматов Отабек

Сайдаматович science and innovation international scientific journal volume 1 issue 8 uif-2022:
8.2 | issn: 2181-3337 pp.616-624

18. Кадастровая стоимость как инструмент мониторинга рыночной стоимости недвижимости.
Построение математической модели оценки рыночной стоимости объектов недвижимости
О.С.Абдисаматов1 2023 issn: 2181-3833 | volume 2 | issue 1 | pp.495-502